

ran de l'ermita, / baix del ciprer m'assec; y en aquell hora / de tendresa infinita, / se'n vénen mos recorts, y mon cor plora, / --- / la lluna va pujant dellà la serra ---», Costa (*La Vall*, a. 1873, 9b); «va abandonar el palau --- duent-se'n l'infantó, sens deixar --- altre recort que la morta, enterrada a l'ombra dels pins y ciprers del cementiri», JnRosselló (*Manyoc*, 190.6); «ciprer: arbre --- la fusta ---», *DFgra*.

I els valencians, com ciprer en el gran naturalista Cavanilles (1798, *Observ.* II, 335, també JnTexidor, 1871, oposa ciprer val. a xiprés, -er, del Princ.); «de ciprer funerari coronada ---», Teo. Llorente (*Versos*, 175); «--- de les Palmes --- prop de Benicàssim --- li dóna entrada un carrer de ciprers, entre'ls quals estan les estacions del Calvari y dels Dolors ---», MGadea (*T. del Xè* I, 272; II, 13). Amb *ci-* és també la forma rossellonesa, segons l'ALF (m. 1803, no sé si *siprè* sense -s pertot), car Edmont diu que li ho digueren així a Ribesaltes, Illa de Tet i Arles de Tec; altrament no tem que la forma *siprè* ocupa, segons ell, quasi la meitat del Midi (major part de l'Erau, de Provença, molts punts del Gard, alvernès i frprou).

En efecte, a penes queda enlloc res de la forma en -s, si no és en algun punt escadusser del ross. i de les Illes (enlloc des del Canigó fins a Alacant). És cosa sobretot de Menorca; fins al punt que Moll escriví una vegada *cipressos* (als 23 anys, *BDLC* XIV, 338, i no sé que hi hagi tornat); AMAlcover també donava *ciprés* com la forma de tot Menorca fora d'Alaior (*BDLC* VIII, 253); però fins l'AlcM admet que tant *siprè* com *siprés* són menorquins: en efecte jo vaig anotar allò a Fornells com a nom d'un «rincó» de la costa (a *tsiprés*), 1964; i el que ens mereix més fe és la cobla popular menorquina, on la rima ens ho assegura: «Tant alta, com lo ciprer, / forta com la penya viva: / aguanta, i jo aguantaré, / anque me costi la vida», Camps Merc. (*Folkl. Men.* I, 80); i ni tan sols la variant en *x-* deu ser forastera als menorquins, puix que a AMAlcover, li digueren *xiprés* a Alaior (*l. c.*).

A Mallorca (fora d'un parell de testimonis de *xiprer*, potser equivocs, en AlcM) deu haver-hi *ciprer* molt dominant, veg. els escriptors (supra) i també és «Es Pla *da tsiprés*» el que vaig anotar a Bunyola, amb una sola excepció: «*sə fiŋkə da tsiprés*» (1963), però deu ser forma personal acastellanada com ho suggereix «*finca*» i no «possessió, lloc etc.», i l'ambient encogit i retrògrad on m'ho digueren (en el santuari del Puig). En el domini ross. potser sí, car no sols Edmont va recollir *siprés* a Cotlliure i Oleta, que a mi també m'ho digueren al Soler («el *siprés* d'en Pujol», indret conegut), i a Corbera de Dalt ens anomenaren *el siprés* (per cert amb *x-*) com a nom d'un paratge, en la visita que hi vaig fer amb el mestre JSebPons (1960).

Altrament la forma amb *x-* és també valenciana (junt amb *ci-*). Carles Salvador posa *xiprer* com a exemple de -r final, en la seva *Ortografia Valenciana* (junt amb *clar, madur, flor*, p. 52); i no és cosa solament del Nord (a Benassal i Benimàmet eren les seves arrels): perquè a Pedreguer, més enllà de Dénia, m'a-

nomenaren espontàniament les «Penyes des *çipreréts*» (cert que després: «i per què aquelles penyes duen eixe nom — és que hi ha uns *sipreréts*»). Altrament, tinc nota d'indrets anomenats així a Pego, Alcoi i Agres (*poet, mas etc. del siprerét*) i a Santa Pola (pl., amb final vacil·lant, *es sipreré(t)s*).

Diminutiu que ajuda a assegurar el caràcter popular. Però tinc dades de *x-* espargides a totes les latituds: al Maestrat «eixos *šiprés* de la 'rmita» Salzadella (1961); vora Gandia: «hi ha un *šiprés*» a Oliva (1962); i en el terme d'Alacant n'anomenaren *el šiprèr* com una partida, al Palamó (si bé també *el siprèr* en terra d'Orgeja). Cert que la forma amb *s-* hi prepondera: en terme de Morella hi ha un mas *lo Siprè* i un altre amb plural *la Torre des Siprés*; *Roca 'l siprés* Alcaà de Xivert (sing.?, pl.?): sense detallar: *siprèr* Moncofa, Catadau, Alcoleja, Xaló, *siprèr* Monòver, Crevillent; *siprés* pl. Casinos i Algímia d. l. Baronia; *Fila 'lasiprés* Guardamar, *káza 'lasiprè* al Pinós de Monòver (1961-63).

En el Princ. en general tinc nota de *xiprer*. Entorn del Montsant, la gran muntanya de les ermites amb xiprers a l'entorn: *çiprè* pertot; etc. I fins a l'Ebre. A Gratallops *lo Camí del çiprè* (no se n'hi veu cap: «—? —és que hi havia hagut un *çiprè* i los que manen...»), 1935; i tan arrelada hi és ja la forma catalana sense -s, que a Flix hi diuen en plural *siprés*; també s'obté *si-* en algun altre indret extrem, cap als Pirineus: AlcM diu que a Sort; i també a Esterri de Cardós vaig arrencar *siprè* (1934), però l'informador cuità a advertir «en esta comarca no n'hi ha» (doncs, influència d'eclesiàstics forans). En el Fluvià, prop de Torroella, hi ha «La Gorga del *šiprè*» (i fent-m'ho repetir —car m'estranyà no sentir-ho amb *f-*— ho digueren amb *s-* «G. del *siprés*», 1958): potser cultisme recent.

En fi, una forma molt curiosa i fonament arrelada en una vasta zona del Nord del Princ. Tant, que és l'única que jo usava i sentia usar a tota la meua família, fins que vaig ser ben adult: *xifrer*. Fins després dels 20 anys jo creia que era «la» forma catalana, a tal punt que, sentint alguns dir-ho amb *-p-* (de primer jo havia cregut cedint a influència castellana o francesa), i notant que ho sentia també a algú de llenguatge correctíssim, vaig comprovar amb sorpresa que era millor i més estès, en català, com pertot, *xiprer* amb *-p-*. En una cèdula que conservo de 1928, escrivia: «*xiprer* deu estar millor, i deu ser la forma barcelonina; i això que jo creia haver-ho sentit amb *-f-* fins a Barcelona, però deu ser influència familiar»: en efecte els meus avis paters eren empordanesos i tota la família materna, de Girona o St. Feliu de Guíxols; des de noi la meua vida de camp era en el Maresme oriental, Montseny etc.: això explica el meu ús juvenil, car pare, mare etc. deien *šiprè*.

Però cap diç. no va registrar aquesta forma, ni el Lab. (1840-88), fins a Bulbena, que la dóna com a dialectal. Tanmateix compta amb bones autoritats literàries: en escriptors, és veritat, del Nordest: «Es produïa l'apoteosi dels *xifrers* en els jardins de la vil-